

Soudní znalectví v oboru bezpečnosti práce a požární ochrany, 3. část

Publikováno: 2.6.2015

Typ: výklady

Zdroj: Bezpečnost a hygiena práce 2015/4

Dr. Ing. Jana Maturová,, LL. M.,

Ing. Bc. Miroslav Valta,, MBA,

Soudní znalectví ČR v porovnání se zeměmi Evropské unie a USA

V oboru znalecké činnosti je mravnost postavena na nejvyšší příčky hodnocení. Svou nezastupitelnou roli má odbornost znalce, ale profesní a procesní etika, které budou vždy na prvních místech při hodnocení znalce. Nutné je tedy i navenek dotvořit morální obraz nejen jednotlivého znalce, ale i celého znaleckého společenství. V právní úpravě České republiky bohužel nejsou jednoznačně stanoveny etické zásady, které by měl znalec cítit a dodržovat. Pro znalce platí jediný právní předpis, a to zákon o znalcích a tlumočnících č. 36/1967 Sb., v platném znění, kde je uvedeno v § 4 odst. 1c, že: Jmenovat znalcem (tlumočnickem) lze toho, kdo má takové osobní vlastnosti, které dávají předpoklad proto, že znaleckou (tlumočnickou) činnost může řádně vykonávat.

Návrh nového zákona o znalcích a tlumočnících pak předpokládá, že každý uchazeč o znalectví, před tím, než bude jmenován, bude muset ještě složit znaleckou zkoušku, která bude zpoplatněna a bude muset být pojištěn. V některých oborech, jako je například oceňování, ekonomika nebo elektrotechnika, se zkouška již vykonává.

Obdobně se velmi úzce zabývá profesní etikou i Komora soudních znalců ČR v čl. 6, odst. 2, kde je uvedeno: Člen komory je povinen dbát etických a morálních zásad znalecké činnosti.

Další psaná pravidla nejsou stanovena. Pouze sekce stavebnictví v Komoře soudních znalců ČR si definovala svůj Etický kodex soudního znalce v oblasti znalectví staveb.

Postavení soudních znalců ve světě se značně liší. Rozdíl jsou i v EU, kde bychom předpokládali určité sjednocení znalecké činnosti. Ale bohužel...

Velká Británie

Jmenování soudních znalců se mezi sebou liší i v rámci Evropské unie. Jako příklad propracovaného systému znalectví jsme zvolili Spojené království Velké Británie a Severního Irska – Anglie a Wales. Je to z toho důvodu, že jsme měli možnost se přímo v Londýně seznámit s britskými zákony v oblasti bezpečnosti práce a soudního znalectví. Velká Británie využívá právní systém angloamerický, který je zcela odlišný od systému kontinentální Evropy, a právě proto je pro nás zajímavé a užitečné porovnat oba systémy.

Angloamerické právo, někdy anglosaské právo, je právní systém založený na obecném právu. V angličtině se výraz common law (v překladu zvykové právo, precedent) používá jak pro celý právní systém, tak pro obecné právo, které je dnes jeho částí.

Obecné právo, společné právo, nebo někdy též soudcovské právo je právo tvořené soudci skrze precedenty (angl. case law), rozhodnutí soudů a tribunálů. Tím se liší od zákonů (které přijal zákonodárce), vyhlášek a předpisů (normativních právních aktů výkonné moci).

Angloamerický právní systém, na rozdíl od českého, přikládá obecnému právu váhu precedentu na základě toho, že by nebylo spravedlivé nakládat při různých příležitostech s obdobnými fakty různě. V případech, kdy se strany (účastníci sporu, angl. litigants) nedohodnou na právní kvalifikaci, bude se soud řídit posledním precedenčním rozhodnutím příslušného soudu. Pokud již byl podobný spor rozřešen v minulosti, je soud povinen následovat logiku předchozího rozhodnutí. Tento princip je známý jako stare decisis. Pokud však soud shledá, že současný spor se zásadně liší od všech předchozích případů, má soudce pravomoc a povinnost precedent vytvořit. Rozhodnutí se potom stane „případem zakládajícím precedent“ (angl. case of first impression) a bude závazným pro budoucí případy.

Pokud požádá ve Velké Británii odborník o zapsání do seznamu znalců, musí ke své žádosti doložit všechny své tituly,

diplomy, přehled vědecké činnosti, své výzkumy, odborné posudky, technické práce a profesní životopis. Naopak v ČR postačí ke jmenování znalcem, zjednodušeně řečeno, pouze doklady o vzdělání, bezúhonnosti a státní příslušnosti.

Znalec není ve Velké Británii jmenován. Činnost znalců ani tlumočnicků není upravena žádným právním předpisem. Základním předpokladem pro výkon funkce soudního znalce je uznaná praxe v oboru a jeho dobré jméno. Soudce si sám jako znalce vybírá takovou osobu, která je podle jeho uvážení dostatečně kvalifikovaná v oboru, ve kterém se vede soudní řízení.

Každoročně se pak provádí kontrola znalců a aktualizace jejich zapsání do seznamu, aby se vyloučilo, že bude jako znalec vybrána osoba, která znaleckou činnost de facto neprovádí. Tímto je také vyloučeno, aby byl znalecký posudek zadán znalci, u kterého jsou pochybnosti o jeho odbornosti a trvalém vzdělávání se v oboru.

Znalec se nemusí ve Velké Británii povinně registrovat, a přesto, pokud je znalec přizván k soudnímu jednání, je jeho posudek soudcem považován v trestním řízení za důkaz. Znalec je vždy primárně za svůj posudek odpovědný soudu, nikoliv straně, která si u něj posudek vyžádala. To je rozdíl oproti české praxi, kdy si strana najímá znalce proto, aby hájil její zájmy a za vypracování a obhajobu znaleckého posudku je touto stranou i odměňován. Ve Velké Británii platí vždy zásada „objektivního stanoviska“ (angl. objective opinion) vůči soudu. Po seznámení se s anglosaským právem v oblasti znalectví musíme konstatovat, že nedělá rozdíly mezi postavením znalce a svědka. Jestliže chce jedna ze stran sporu využít při obhajobě svého práva na znalecký posudek, musí ho bez zbytečného odkladu předat soudnímu úředníkovi a dalším stranám sporu, a to se všemi náležitostmi jako jsou listinné důkazy a závěry znaleckého zkoumání. Pokud by tak jedna strana sporu neučinila, nemohla by takový znalecký posudek použít v řízení před soudem jako důkaz.

Znalecký posudek jako důkaz může samozřejmě navrhnout i více stran sporu. Právo ve Velké Británii v tomto případě nařídí znalcům diskuzi či vzájemnou konfrontaci, ve které si mezi sebou vyjasní zásadní otázky sporu. Soudu pak znalci předloží jednotný závěr, který vzejde z jejich diskuze, kolegia znalců, a na kterém se všichni znalci shodnou. Na rozdíl od ČR se tak soud nemusí zabývat více znaleckými posudky s různými závěry. Ve Velké Británii rozhoduje o přípustnosti znaleckého posudku vždy soudce. Automatické dokládání rozličných znaleckých posudků jako je tomu v Česku, je v Anglii nepřípustné.

Německo (SRN)

Obecná právní úprava o znalcích je v sousedním Německu obsažena v občanském soudním řádu. Seznam znalců je veden u každého obvodního a okresního soudu pro daný soudní obvod. Jednotlivé spolkové země mohou vydávat vlastní nařízení, která regulují činnost a způsob jmenování a odvolávání znalců a tlumočnicků. Obecně však platí, že soudní znalce jmenuje obchodní komora, ale také samotné soudy si mohou pro své potřeby jmenovat znalce.

Znalci a tlumočníci mohou být podle obecné úpravy odvoláni z důvodu nespolehlivosti nebo opožděného podání znaleckého posudku. Zákon přímo nezakazuje opětovné jmenování znalcem po jeho odvolání. V praxi ale k takovým případům dochází jen zcela výjimečně.

Polsko

Právní úpravu jmenování soudních znalců v Polsku a výkon jejich činnosti upravuje zákon o soustavě soudů a vyhláška ministra spravedlnosti o způsobu jmenování a odvolávání soudních znalců a vymezení jejich povinností. Některé zvláštní postupy jsou upraveny i v občanském soudním řádu a trestním řádu.

Znalce jmenují pro příslušné vědecké odvětví předsedové obvodních soudů na období 5 let. Znalci i tlumočníci mohou být jmenováni opětovně. Mohou být rovněž odvoláni předsedou soudu, a to z následujících důvodů:

- na vlastní žádost,
- pokud dále nesplňují potřebné předpoklady pro výkon funkce nebo se dodatečně ukáže, že nebyly splněny podmínky pro jejich jmenování,
- je-li dán závažný důvod, zejména pokud nevykonávají svůj úřad řádně a spravedlivě.

Předsedové obvodních soudů dále:

- vedou seznam soudních znalců podle jednotlivých vědních oborů,
- vedou seznam tlumočnicků podle jednotlivých jazyků,
- spravují databázi registračních karet jednotlivých znalců a tlumočnicků, kdy karty obsahují adresu úřadu znalce nebo tlumočnicka, údaj o délce jeho funkčního období a informace o specializaci.

Trestní řád zná rovněž znalce ad hoc – což je ten, kdo splňuje odborné požadavky, a musí vystoupit jako znalec v řízení před soudem, pokud je k tomu soudem vyzván.

Litva

Právní úprava činnosti soudních znalců v Litvě je upravena v zákoně o soudních znalcích a dále v trestním řádu, občanském soudním řádu a správním řádu. Vyhláška ministra spravedlnosti pak upravuje způsob vedení seznamu soudních znalců.

Zákon o soudních znalcích se vztahuje pouze na znalce, kteří jsou zapsáni v seznamu vedeném ministrem spravedlnosti. Znalce jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti.

Do seznamu znalců může být zapsána pouze osoba splňující kvalifikační předpoklady, která složí přísahu. Kvalifikační zkoušky se skládají před kvalifikační komisí, která je složená nejméně z 5 členů, přičemž 2 členové musí být znalci z příslušného oboru a 1 člen osoba s právnickým vzděláním.

Mezi kvalifikační předpoklady patří:

- vysokoškolské vzdělání v příslušném oboru,
- složení soudního znaleckého testu,
- složení právního testu,
- bezúhonnost.

Splní-li znalec výše uvedené požadavky, získá certifikát, který je platný po dobu 5 let. Po uplynutí této lhůty žádá znalec komisi o obnovení certifikátu na další období. V případě, že uchazeč neuspěje u jednoho z testů, může jej znovu opakovat až po uplynutí 1 roku.

Obnovení certifikátu může komise zamítnout v případě, že:

- je kvalita znaleckých posudků nedostatečná,
- znalec spáchal trestný čin,
- znalec poskytl nepravdivé informace.

Výše uvedené důvody, které vedou k neprodloužení certifikátu, jsou i důvodem k vyškrtnutí znalce ze seznamu i v průběhu jeho funkčního období. Legislativa ale neupravuje postup, kdy jednou vyškrtnutý znalec žádá o zapsání do seznamu.

Slovensko

Slovensko přijalo nové právní předpisy k úpravě znalecké, tlumočnické a překladatelské činnosti již v roce 2004. Je jím zákon č. 382/2004 Z.z., o znalcoch, tlumočnících a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ve znění pozdějších předpisů. Oprávnění k výkonu činnosti vzniká znalcům zapsaným do seznamu splněním dvou podmínek: první podmínkou je zápis do seznamu a druhou je uzavření pojištění odpovědnosti za škodu, která může vzniknout v souvislosti s výkonem jejich činnosti. Tato druhá povinnost vztahující se na činnost znalců v ČR uzákoněna není, i když v návrhu zákona o znalcích uvedena je.

V zákoně o znalcích, tlumočnících a prekladateľoch na rozdíl od české právní úpravy, je umožněno, aby byla do seznamu zapsána fyzická nebo právní osoba oprávněná k výkonu znalecké, tlumočnické nebo prekladateľské činnosti v jiném státě, aniž by musela splnit výše uvedené podmínky.

Rakousko

V Rakousku jsou soudně certifikovaní znalci zapsáni v elektronickém seznamu justice. Od r. 2002 je vedena i elektronická komunikace a evidence znaleckých posudků.

Znalec může do elektronického seznamu uvést za poplatek i svůj osobní profil a odkaz na webové stránky. Po zapsání do seznamu znalců obdrží průkaz ve formě čipové karty se svou fotografií a s příslušným certifikátem s elektronickým podpisem, který nahrazuje v elektronické podobě „kulaté razítko“ neboli pečeť. Pokud znalec činnost ukončí, musí kartu vrátit. Na rozdíl od ČR mají rakouští znalci vynikající postavení uvnitř justičního systému. Jediným podstatným nedostatkem je jako u nás, honorování znalců.

USA

Neméně zajímavé je i americké právo. V případě amerického práva je předkládání a posuzování znaleckých posudků oproti přijaté podobě ve Velké Británii rozdílné. Postavení znalce v USA zde upravuje čl. 6 Federal Rules of Evidence (Federální řád o dokazování), který se uplatňuje jak v civilním tak i v trestním řízení. Postavení znalce v trestním řízení a proces přibrání znalce k podání znaleckého posudku je ve Spojených státech Amerických značně ovlivněn modelem sporného (angl. adjudicatory) modelu řízení, v němž jsou to strany, kdo ovládají postup a průběh soudního řízení. Strany sporu si najímají vlastní znalce, které uznají jako nejvhodnější (angl. expert shopping), a to ani ne s cílem

získat toho nejlepšího odborníka z oboru, ale spíše tzv. nejpřesvědčivějšího svědka se zvláštními znalostmi, který za současné dodržení podmínky nestrannosti a objektivnosti nejlépe podpoří svou argumentací stanovisko zadávající strany. Posudkem nejpřesvědčivějšího znalce pak soud odůvodňuje svá rozhodnutí. Soud v USA ustanovuje znalce velmi zřídka, což vyplývá ze shora uvedené tradice sporného modelu řízení.

Porovnáním jednotlivých národních úprav jsme došli k závěru, že se právní úprava problematiky jmenování znalců a znaleckých posudků v ČR nejvíce podobá právní úpravě slovenské a rakouské. To je i z historického hlediska pochopitelné. Proto by bylo dobré i vhodné, abychom aktualizovali i českou legislativu podle dlouhodobých zkušeností našich sousedů zejména z Rakouska.

POUŽITÉ ZDROJE

1. Interní materiály Kanceláře znalkyně Dr. Ing. Jana Maturové, LL. M.
2. Interní materiály firmy PYROKONTROL trading and consulting.
3. Interní materiály Komory soudních znalců ČR.
4. Common Law Legal Definition. Duhaime [online]. 2014, 16.7.2014 [cit. 2014-10-05]. Dostupné z: <http://www.duhaime.org/LegalDictionary/C/CommonLaw.aspx>

Kontakt: Ing. Bc. Miroslav Valta, MBA, Pyrokontrol trading and consulting, Senovážné nám. 9, 370 01 České Budějovice, mobil 777 842 221, miroslav.valta@pyrokontrol.cz, www.pyrokontrol.cz, www.maturova.cz.

ASPI Wolters Kluwer

© 2015 Wolters Kluwer, a. s. U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3, tel.: 246 040 400, fax: 246 040 401
e-mail: obchod@wolterskluwer.cz , web: www.wolterskluwer.cz
Prohlášení o ochraně osobních údajů | Všeobecné obchodní podmínky